

چه وقتی مهمان و مهمانی رحمت نیست؟

آداب و آسیب‌های مهمانی رفتن و عیددیدنی در خانواده‌ها ...

آداب و آسیب‌های مهمانی رفتن و عیددیدنی در خانواده‌ها

«#; ضیافت» و داشتن دستی باز و سفره‌ای گشوده و عطایی پیوسته و مهمان‌داری و مهمان‌نوازی، از نشانه‌ها و جلوه‌های این روحیه فتوت و جوانمردی است.

معاشرت‌ها و رفت‌وآمدها، گاهی به صورت «#; مهمانی» است. این موضوع، دو جنبه و دو طرف دارد: یکی آنکه مهمان می‌کند، دیگری آنکه مهمان می‌شود و هر کدام را آداب و روش و حد و حدودی است.

پرهیز از اسراف و ریا

درست است که از نعمت الهی باید بهره گرفت، اما با حفظ حد و مرز ارزشی آن: فراتر نرفتن از مرز اعتدال و انجام دادن آن کار به صورتی خردمندانه و شرع‌پسند و عرف‌پذیر!

گاهی اصل مهمانی دادن، ریاکاری است. گاهی نوع غذا و محل اطعام و کیفیت سفره چیدن، تظاهر و خودنمایی است. گاهی مهمان‌های خاص و مدعوین، شایسته اطعام نیستند یا با انگیزه‌های ریاکارانه و حسابگرانه و مصلحت‌اندیشانه دعوت می‌شوند.

همه اینها نارواست و هدر دادن نعمت‌های الهی. پیامبر (ص) فرمود: هر کس طعامی را از روی ریا و خودنمایی اطعام کند و مهمانی دهد، در روز قیامت، همانند آن را خداوند از طعام‌های دوزخی به او می‌خوراند.

امام حسن مجتبی (ع) مهمانخانه‌ای در منزل داشت که به‌طور معمول، از طبقات مختلف، به ویژه افراد غریب و بی‌خانه و بینوا و مسافران و یتیمان و محرومان، پیوسته از آن بهره‌مند می‌شدند.

اصول مهمانی

در فرهنگ دینی ما، مهمان حبیب خدا و مایه برکت است، هدیه‌ای از سوی پروردگار و عامل افزایش رزق و سبب آمرزش گناهان صاحبخانه و سبب نزول مغفرت الهی است. اینها همه بجا و درست، چرا که فرموده معصومین و تعالیم مکتب است. اما در همین جا «#; هزار نکته باریک‌تر ز مو» وجود دارد که اگر مهمانی رفتن ما سبب زحمت و رنجش صاحبخانه شود و او را به دردسر بیندازد، آن وقت چه؟ باز هم رحمت است؟

البته همه یکسان نیستند و روحیه‌ها متفاوت است. بعضی‌ها آمادگی پذیرش مهمان ندارند. برخی از وضع مالی مناسبی برای مهمان‌نوازی و خرج ضیافت برخوردار نیستند. بعضی از نظر جا و منزل و امکانات پذیرایی آبرومندانه از مهمان در مضیقه و فشارند. بعضی‌ها اشتغالاتی دارند که مهمانی مزاحم وقت، یا کارشان خواهد شد. اینجاست که خود مهمان باید مراعات حال طرف را بکند، انتظار بیش از حد نداشته باشد، بی‌خبر و بی‌دعوت نرود، دیروقت و نابهنگام بر سر صاحب منزل فرود نیاید و او را به تکلف و زحمت نیفکند

مهمان، هر که باشد

در مثل‌های زیبای فارسی است که: «#; رسیده، رسیده خورد»، یا اینکه: «#; مهمان، هر که باشد، در خانه هر چه باشد.» (امثال و حکم، دهخدا، ج 4)

چیزی به نام «#; حفظ آبرو» یا «#; حیثیت» برای برخی چنان تکلف‌آور و مشقت‌بار است که برای آن خود را به زحمت‌های بسیار دچار می‌کنند و به هر قیمتی شده از مهمان پذیرایی می‌کنند، مبادا که آبرویشان برود. البته توقعات نابجای برخی مهمانان هم در این مسئله دخالت دارد.

این‌گونه مهمان که میزبان را به «#تکلف» و زحمت می‌افکند، نه تنها رحمت نیست که شوم است. اگر میان مردم و خویشاوندان صفا و صداقت و صمیمیت باشد و مهمانی از راه برسد و دیروقت یا نابهنگام باشد، باید به هرچه که «#هست» قناعت کرد. نه مهمان توقع زیادی داشته باشد و نه صاحبخانه خود را به دردرس بیفکند. در این صورت، دوستی‌ها و رفت و آمدها تداوم می‌یابد.

رفت‌وآمدهای هزینه‌ساز

اما رفت‌وآمدهای هزینه‌ساز و خرج‌تراش و تکلف‌آور، سبب کاهش دید و بازدیدها و مهمانی‌ها و موجب قطع رابطه‌ها یا کاهش و سردی آنها می‌گردد. درسی از امیر مؤمنان (ع) بیاموزیم:

مردی حضرت علی (ع) را به خانه دعوت کرد. حضرت فرمود: به سه شرط می‌آیم. آن مرد پرسید: آن شرایط چیست؟ امام پاسخ داد: یکی اینکه از بیرون خانه چیزی برایم تهیه نکنی، دوم آنکه آنچه در خانه داری پنهان و ذخیره نسازی (هرچه داری بیاوری)، سوم آنکه به خانواده‌ات اجحاف نکنی و فشار وارد نیاوری.

مرد گفت: می‌پذیرم. حضرت قبول کرد و مهمان خانه او شد. (بحارالانوار، چاپ بیروت، ج 72، ص 451، حدیث 4)

ستم به خانواده

این حدیث، درس‌های عظیم و نکات ظریفی را بیان می‌کند. بعضی‌ها به خانواده و همسر خویش زحمت بسیار می‌دهند و تهیه بساط و مواد یک سفره و پخت‌وپز را به او تحمیل می‌کنند تا یک مهمانی آبرومند برپا شود. زحمتش را خانم می‌کشد، ولی پزش را آقا می‌دهد. این نوعی ستم به خانواده است و روا نیست که از سوی مرد انجام گیرد.

رسول خدا (ص) فرمود: مهمان تا دو شب مورد اکرام و پذیرایی قرار می‌گیرد. اگر شب سوم فرا رسید، دیگر او از اهل خانه محسوب می‌شود، هر آنچه که بود، می‌خورد. (وسائل‌الشیعه، ج 16، ص 456)

نیز از آن حضرت روایت است: به خانه دیگری چنان وارد نشوید و مهمانی نروید که چیزی نداشته باشند تا خرج و انفاق کنند. (همان، حدیث 2) این برای حفظ آبرو و عزت صاحبخانه است که نزد مهمان شرمنده و سرافکننده نشود. در ضرب‌المثل‌های فارسی است که: «#مهمان دیروقت (یا ناخوانده) خرجش به پای خودش است.»

در حدیث است که: «#برای پذیرایی از مهمان، خود را بیش از حد توان به زحمت و مشقت نیندازید.»

محدثي
محدثي